

שיעורו של מורנו הגאון רבי משה שפירא זצוק"ל

פרשת שמות – תשמ"ח

כלל ישראל מחולק לכמה דרגות. בדרך כלל זה מסודר במספרים: שלושת האבות – זו דרגה אחת. שנים עשר השבטים – זו דרגה שניה. שישים ריבוא זו הקומה השלימה של כלל ישראל. זה העם כולו. האבות הם 'אבות'. השבטים, זה ההתחלה של מה שנקרא 'בנים'. שישים רבוא זה השלימות של כלל ישראל.

יש מספר באמצע, שלא ברור מה הוא עושה ולמה הוא מכוון. המספר של שבעים נפש. זה מספר בפני עצמו וכלל ישראל נמצא גם במספר הזה. כמו שמפורש בתורה (דברים לב, ח): "יצב גבולות עמים למספר בני ישראל", שכנגד אותם שבעים נפש, נבראו שבעים האומות.

מסתבר שפירוש הדבר הוא כך. האבות, כמו מפורש בנבואת בלעם (במדבר כג, ט): "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו", "ראש צורים" הם האבות ו"גבעות" הן האמהות. זה המחצב של כלל ישראל.

השבטים, זה כדרך שגזעו של אילן מוציא ענפים. 'שבט' זה ענף שמתחיל לצאת.

כלל ישראל כולו לעצמו הוא שישים רבוא, אבל ישנה מערכת מיוחדת שהיא המערכת של כלל ישראל כלפי כל העולם. "בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה ועתה שמך ה' אלקיך ככוכבי השמים לרוב" (דברים י, כב).

שבעים נפש זהו המספר של היחס של כלל ישראל לאומות העולם. אופן הקשר והשייכות, כל מערכת היחס שבין ישראל לאומות העולם, אצל ישראל זה 'שבעים נפש', וכנגד זה העולם מחולק באופן כזה לשבעים אומות.

כך הועמדה מערכת היחס של כלל ישראל כלפי אומות העולם. כנגד המספר הזה, נתחלק העולם כולו. "יצב גבולות עמים למספר בני ישראל". הרי יש הרבה מספרים לבני ישראל, אם כן היה אפשר לחלק את אומות העולם לשנים עשר עמים, לשישים רבוא עמים, וכדו'. "יצב גבולות עמים למספר בני ישראל", היינו לאותו מספר שהוא כנגדם. העמים עוצבו במספר כזה כנגד מספר בני ישראל.

העמים הם מעין תוצאה של מערכת היחס של ישראל והעמים, ומכיון שאצלנו "בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה", אז כך הוא גם מספר העמים. ננסה קצת להבין.

אותם שבעים אומות, בלשון חכמים הם נקראים "שבעים לשון", כמו שכתוב בפסוק (בראשית יא, ט): "על כן קרא שמה בבל כי שם בלל ה' שפת כל הארץ ומשם הפיצם ה' על פני כל הארץ". ועל צורת הפירוד של העמים, כתוב בפסוק (בראשית י, כ): "למשפחותם ללשונותם בארצותם בגויהם".

כך כתוב על כל אחד ואחד מבני נח, שהם נפרדו "למשפחותם ללשונותם בארצותם בגויהם". כאן הם נפרדו לשבעים לשון.

"בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה", וכנגדם עוצבו בעולם שבעים לשון.

המספר שבעים לעצמו, מוזכר בהרבה מקומות בדברי חז"ל.

נביא קטע מדברי המהר"ל בדרוש על המצוות בסופו, שם הוא מדבר על איסור יין נסך, ונשתדל לבאר עד היכן הדברים מגיעים. הוא מביא ממדרש חז"ל בספר הזהר והוא משתדל לבאר מה גודל האיסור הנורא של 'סתם יינם', ועל אחת כמה וכמה יין נסך ממש. הוא מאריך לבאר מדוע אנו מחויבים להיפרד מאומות העולם בעניין היין, ומדוע היין צריך להיות דבר שבו לא ייתכן שום שיתוף בינינו ובינם.

נשתדל להעביר את הדברים.

בכמה מקומות בגמרא, הגמרא מדברת על 'יין' ועל 'סוד' ועל 'סנהדרין' שהם שבעים. וכתוב על זה בגמרא (עירובין סה ע"א) שיין ניתן בשבעים אותיות, וסוד ניתן בשבעים אותיות. 'יין' ערכו המספרי הוא שבעים, ו'סוד' ערכו המספרי הוא שבעים.

הלשון שם בגמרא: אמר רבי חייא כל המתיישב בינו - יש בו דעת שבעים זקנים, יין ניתן בשבעים אותיות, וסוד ניתן בשבעים אותיות, נכנס יין יצא סוד.

על המתיישב בינו שיש בו מדעת שבעים זקנים, אומר רש"י: המתיישב בינו - ששותה יין ואין דעתו מטרפתו. יצא סוד - וזה, הואיל ולא יצא סודו, שקול הוא כסנהדרין של שבעים.

למדנו מכאן שיש שני אופנים איך אותו שבעים יכול לצאת לאור. אותו שבעים יכול להתגלות, והוא יכול להישאר נסתר. הוא יכול להיות 'סוד' והוא יכול להיות 'יין'.

כשם שיין משכר ומטריף דעת - זה אופן אחד של שבעים. האופן השני הוא כאשר הדעת לא מיטרפת והיא נשארת סגורה בתוך עצמה, ונשארת נסתרת ומבוקרת. לא יצא סוד.

נמצא שבאותה עיין יש שני עניינים. אופן אחד שבו היא מתכנסת בתוך סוד, ויש אופן אחר שבו היא נראית כיון - יצא סוד - היא מכוונת כלפי הגילוי. אופן אחד של העיין זה להיות 'סוד', והאופן האחר זה להיות מכוון כלפי הגילוי.

שם באותו מקום, אומר המהר"ל שגם העין עצמה - זה עצם עניינה. הטבע הפשוט של עין זה לגלות. המציאות החיצונית נתפסת בעין. היא רואה את המציאות החיצונית. כשדבר מתגלה - הוא מתגלה כלפי העין. היא המגלה את הדבר וקולטת את צידו הגלוי של כל דבר.

באמת - וגם בלשון הקודש כך - זה לא סוף עניינה של העין ולהיפך. אנו מוצאים בתורה את מה שאליעזר אמר (בראשית כד, מב): "ואבא היום אל העין". שם באותו מעיין, המעיין נקרא "עין". "עין המים" (שם יג).

נמצא שעניין העין לא נגמר בעובדת הגילוי, אלא בנביעה ובגילוי מהעלם לגילוי. פעולת הוצאת הדבר מהסתר לגילוי, זה עניינה של העין. הוצאה מהסתום לגלוי.

זה בעצם כל עניינו של מעיין, שהוא נובע מתוך מעמקים, מתוך הסתום והוא נובע כלפי חוץ והמים מתגלים ויוצאים החוצה.

אם לשני הדברים האלה יש שורש אחד, אז ברור שגם את העין צריך לפרש כך. העין איננה תופסת דבר גלוי, אלא העין פועלת את היציאה מהמעמקים אל הגילוי. תפיסת הדבר מתוך המעמקים. גילוי של נביעה מתוך המעמקים. ההתגלות נמצאת בעין.

בלשון חכמים כאשר רוצים לומר על אדם המתבונן בדבר ורוצה להבין אותו לאשורו, זה נקרא 'לעיין'. לעיין בדבר.

אם המובן של המילה 'לעיין' הוא להשהות את העין, אז באותה מידה ניתן היה לומר כך גם על האוזן. הרי עצם העיון זה פעולה של דעת, אז מדוע המושג הזה מתחבר ונתלה דווקא בעין? מה עניינה של העין לכאן? הרי הפעולה שנעשית על ידי העיון היא לא השהיית העין על הדבר. להיפך, בדרך כלל עיון נעשה בעצימת העיניים. העין מבלבלת את הדעת. לראות את מה שיש לראות – כבר ראיתי, עכשיו אני רוצה לעיין בדבר.

'להתבונן' – על שם 'בינה' זה מובן, אבל 'לעיין' על שם 'העין', זה לא מובן. אלא בוודאי שעניינו של העיון זה מעשה ההוצאה, אותו מעשה הוצאה שפועל דוגמת "ואבוא היום אל העין". מה שנפעל פה בדומה למעיין. אני רוצה להוציא את הדבר ולהנביע אותו ממעמקיו כדי שהוא יתגלה, זאת פעולת העיון.

העיון מתכוון להפעיל את אותם מעיינות בנפש, שהדבר ינבע ויצא לגילוי. לכן העיון הוא על שם העין.

מי שמעיין בדבר, מתכוון להגיע לנקודת המַעְיָן שיש בזה ואז הדבר יתגלה בדרך שהמַעְיָן מתגלה.

הכח הזה שנמצא באדם נמצא בעין, והעין - כוחה לא לראות את הדבר שכבר גלוי. לא כאן סוף עניינה של העין, אלא הפוך, עניינה של העין זה "ואבוא היום אל העין". עניינה של העין, לעיין ולגלות דבר ממעמקים.

ישנן שתי אותיות בלשון הקודש שדומות זו לזו במבטא, אל"ף ועי"ן. בגמרא (מגילה כד ע"ב) נפסק להלכה שכהן שלא יודע להבדיל בין אלפין לעינין ועינין לאלפין - לא ישא כפיו. צריך להגיד את הדברים היטב בלשון ברורה. אל"ף צריכה להיאמר כאל"ף, ועי"ן צריכה להיאמר כעי"ן. כך כתוב. אבל עכ"פ שתייהן דומות מאד. אף אחד לא מבקש להבדיל בין שי"ן לרי"ש. נקודת ההבדלה צריכה להיות במקום שהם דומים זה לזה.

גם בגמרא במסכת שבת (קג ע"ב) כתוב: "וכתבתם" - שתהא כתיבה תמה, שלא יכתוב אלפין עינין, עינין אלפין. בכתיבה הם די נבדלים. במידת מה, יש נקודת דמיון. באל"ף הקן הארוך הולך משמאל כלפי ימין, ובעי"ן מימין לשמאל. הקן הקטן הנוסף נמצא גם באל"ף וגם בעי"ן. יש ביניהם צד מסוים של דמיון.

להזהיר שלא יחליפו לא בדיבור ולא בכתיבה, זה משום שאל"ף ועי"ן נתפסים יחד. בשיגרת לישנא זה לא נהגה תמיד. צריך דקדוק מיוחד להגות את האל"ף לחוד ואת העי"ן לחוד. הדמיון שבין שניהן זה דמיון.

נקודת החתך המבדילה בין העין בראיה החיצונית ובין העין כמַעְיָן, היא כאשר העין מעיינת ומוציאה דברים מהעלם לגילוי. הגמרא בכמה מקומות חוזרת על זה: אין לו – עיין עליו.

דהיינו, כדי לקבוע שדבר איננו, צריך לעיין היטב, כי אולי הוא ישנו, ועל ידי העיון הוא ינבע החוצה.

אין לו – עיין עליו. אם גם תעיין ולא תמצא, זה נקרא 'אין'.

לדוגמא בדין ייבום, אם אדם מת בלא בנים והניח את אשתו מעוברת, האם זה נקרא "ובן אין לו", או לא. על זה הגמרא דורשת "אין לו" - עיין עליו. אם

תעיין – תמצא. שורש הדבר נמצא והדבר הזה יצא ויתגלה. זה נקרא עיין עליו. אם על ידי עיון הוא נמצא, זה נחשב שהוא נמצא. אם גם עיון מאשר שזה איננו, זה נקרא שאין לו. מה נקרא עיון? עיון הוא תפיסת שורש הדבר שמזה יכול לנבוע גילוי מלא. זה נקרא לעיין. לעיין היינו שבראיית עין פשוטה זה נקרא 'אין לו'. אין לו בן, אבל 'עיין עליו' ובעיון תמצא. פירוש הדבר, תפיסת עין שתופסת את הגלוי - זו צורה אחת של עין. זאת העין שהיא בלא עיון. היא לא נזקקת לעיון, אלא העין רואה והיא קולטת את הדבר הגלוי כבר. זה עין באופן אחד. אבל יש עין באופן אחר, בגילוי של דבר עמוק ופנימי, והתפיסה היא דווקא בעיון. שתי התפיסות האלה הם העין הפשוטה שהיא העין שהולכת אחר הגלוי, והעין השניה שהולכת אחר הסוד. סוד ניתן בשבעים אותיות, וגם זה נקרא עין. אותו העין של סוד, היא העין של עיון. העין השניה שמתכוונת ומתייחסת לגלוי בלבד, היא העין שהיא ההיפך מסוד. מי שנמצא בה זה היין. היין שעושה את האדם לשיכור, מטריף עליו את דעתו ומבטל את המחיצה שבינו ובין המעמקים. אין אצלו דבר שצריך לצאת מתוך העומק. הכל מתרדד ועולה למעלה. הגמרא אומרת במסכת יומא (עד ע"ב): "כי יתן בכוס עינו יתהלך במישורים" (משלי כג, לא), רבי אמי ורבי אסי, חד אמר: כל הנותן עינו בכוסו - עריות כולן דומות עליו כמישור. וחד אמר: כל הנותן עינו בכוסו - כל העולם כולו דומה עליו כמישור. העולם כולו נראה עליו כמישור. אין הרים ואין עמקים. אין מחבואים ואין מכשולים שצריך להגבר עליהם. הכל פתוח, הכל אפשרי, הכל אדמת מישור. אין שום דבר נעלם שצריך להתגלות, כל העולם דומה עליו כמישור. שתי העיניים הללו, כאן נמצא המבדיל שבין ישראל לעמים. הגמרא אומרת במסכת חולין (קלג ע"ב): סתם עובד כוכבים - מפעא פעי. עכו"ם טבעו לגלות. הוא פועה. המילה 'פועה' זה השורש של המילה 'הופיע'. הופיע זה דבר מתגלה. סתם עכו"ם מפעא פעי. הוא עסוק בגילוי, נמצא בגילוי, חייו הם על המערכת הגלויה. אין לו כל עסק עם סוד, עם פְּנִים, עם עיון של גילוי מעמקים. כל מה שצריך עיון - לא קיים עבורו. הוא לא מעיין, הוא רואה. אם יש דבר שצריכים לעיין בו, אם הדבר עשוי להתגלות הוא מעיין בו כדי שלא יצטרכו לעיין בו יותר. נטייה טבעית של גילוי שהדבר נמצא על פני השטח.

זה דבר נפלא להתבונן. סנהדרין נקראים "עיני העדה". כך מפורש בפסוק. הגמרא אומרת שמי שמתיישב ביינו, היינו שהוא עם יין לא נגלה סודו, אלא הסוד אצלו קבוע, אותם מעמקים, אותם שטחי עומק נשארים כך אצלו גם אחרי שהוא שותה יין, אומרת הגמרא שיש בו מדעת שבעים זקנים. הוא שם את עצמו באותו אופן כמו אותה עין שנקראת סנהדרין.

עניינם של הסנהדרין זה בעיון. בית דין הגדול, הסנהדרין, אלה שנקראים "עיני העדה" - הם עיקר תורה שבעל פה, והם עמודי ההוראה ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהן הבטיחה תורה שנאמר "על פי התורה אשר יורוך". (ע"פ רמב"ם ריש הלכות ממרים). הם אלו שעיונם עיון, והם אלו שגילויים גילוי ומה שהם מגלים בתורה זה הדבר הגלוי. זה עניינם של הסנהדרין להוציא ולגלות את כל מה שלא ברור. "כי יפלא ממך דבר למשפט" לא תדע משהו, אז לאן תלך? איפה יתגלה לך דבר-פלא? הגילוי של אותו דבר-פלא נמצא בעיני העדה, בסנהדרין. כל מי שמתיישב בינו, דהיינו, שהוא לא כמו שכתוב בפסוק (משלי כט, יא) "כל רוחו יוציא כסיל", הוא לא מקיא את עצמו החוצה אלא להיפך, הוא מתיישב בינו - יש בו מדעת שבעים זקנים. דעתו יפה כדעתם של עיני העדה.

שורש ענין זה מתבאר בדברי הגר"א, וגם מתוך כך ששבעים הסנהדרין יש על גבם עוד אחד והוא הנקרא 'המופלא שבסנהדרין'. הסנהדרין הם שבעים ואחד, ישנו את המופלא שבסנהדרין וחוץ ממנו יש את אותם שבעים. אותו מופלא עניינו להוסיף על השבעים עוד אחד. כמו שהדבר מתבאר מדברי המהר"ל והגר"א עניינו זה חיבור האל"ף לעי"ן. נסביר את דברים.

בדברי שניהם מבואר, שהואיל והאל"ף זה היפוך אותיות 'פלא'. פירוש המילה 'אלף' זה כמו 'אאלפך חכמה אאלפך בינה'. לאלף - כלשון חכמים בכל מקום ילפותא, ילפינן. מכאן שהלימוד נקרא אלף, וכדברי הגמרא במסכת שבת (קד ע"א) אל"ף בי"ת - אלף בינה. אילוף, נקרא לימוד. מה שנקרא היום אילוף זה בטעות. זו מילה לא נכונה. אל"ף הוא לימוד נקי, ודווקא לימוד וגילוי של הפלא. לימוד שקשור בדווקא לנקודת גובה. היפוך הפלא - לגילוי. אותו פלא שייפלא מאתנו, כדבר שאינו גלוי - אותו מלמדים ומגלים.

מה שנקרא היום 'אילוף' בנוגע לכלבים וכדו', זה חלק מטומאת הדור האחרון ששיבשו עלינו את הלשון, את המילים ואת הבנת הכתוב. במקום לאלף אותנו כמו שכתוב בתורה, עשו את האלף שלנו לאילוף כלבים, ובאמת פגעו בנקודת האלף.

יש טומאה מיוחדת בשיבוש הזה. זאת פרשה בפני עצמה. אנן בדידן. פירוש המילה אל"ף מתכוון ללימוד גבוה במיוחד. נקודת המוצא שיורדת מן הפלא ומגיעה לגילוי, הנקודה הזאת נקראת אלף. זה נקרא לאלף. נקודת ההתחלה שמתהפכת מן הפלא. דבר שמתהפך מפלא לגילוי - שם חלה תיבת אל"ף.

למי שיש לו לב להרגיש כמה עמוקה הפגיעה הזאת בלשון, מה שעשו הדורות האחרונים. זאת מילה שצריכה להיות נקודת הראשית של הדעת. באיזה עומק הם פגעו. וזה מצטרף לפגיעות השורשיות שעשו בזדון לב גמור. כאן פגעו באמת בציפור הנפש וכתרו מאתנו את האפשרות להבין את הדברים לאשורם. הדבר הזה מרוכז בדברים מאד גבוהים, ה' ברא את האדם בצלם אלוקים. היום כל אחד יודע מה זו מצלמה. כאשר אדם אומר "בצלם אלוקים" אז האסוציאציה הראשונה שמתעוררת זה צָלָם, צילום, מצלמה.

זו פגיעה נבזית בנקודת שורש. ואותו טמא שעשה את הדבר הזה, עשה את זה בזדון, כיון שהוא ריכוז את עצמו בדווקא במקומות האלה. לבחור מתוך המון המילים של לימוד שישנן, לבחור דווקא במילה אלף כדי לאלף כלבים וחיות... זה מה שעשה אותו נבזה בכוונה ובזדון גמור, וכבר אי אפשר להילחם בזה כי זה כבר דורות דורות שגדלו על מערכת אסוציאטיבית שקרית, שאין לה אלף. היא כבר 'מאולפת' במובן המודרני.

זה במאמר המוסגר. זה כמעט צעקה לשעבר, אבל מי שעדיין יכול לחלץ את עצמו מזה, חייב לקחת את עצמו בציצית ראשו ולהיחלץ מהמדמנה הזאת. כל מערכת הקשר שלנו עם בורא העולם ועם כל קודש, היא דרך מערכת הלשון, וכאשר לוקחים את מערכת הלשון, מטמאים אותה בצורה כזאת ומלבישים עליה מערכות נבזיות שקריות כאלה, אז בכל מקום שאדם נתקל במילה נשגבת, הוא מעורר מערכות אסוציאציה אחרות. המילה "צלם אלקים", מילה נשגבת, וזה הפך להיות תמונת פספורט...

נחזור לאלף שלנו. ה'אלף' היא נקודת הגילוי של ה'פלא'. אלף פירושו ללמד ולהוציא לגילוי מן הפלא עד שהדבר יתגלה לעין. זה נקרא מופלא שבסנהדרין. אותו מופלא שבסנהדרין עומד כנגד האלף.

"כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו ובאת אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט". הסנהדרין, עם אותו 'מופלא שבסנהדרין', יגלו לך את אותו דבר מופלא ממך ויביאו את זה אליך עד לעין. אצלם זה יתגלה.

אותו כח של העין שיש לסנהדרין, עניינו להגיע עד ל'פלא' ולהביא אותו לגילוי. להביא אותו עד לעין.

"כל יוצאי ירך יעקב שבעים נפש" (שמות א, ה). דווקא כאן במקום הזה גילתה התורה, וכפי שמביא רש"י (ויגש מו, כו): עשו שש נפשות היו לו והכתוב קורא אותן (בראשית לו, ו) "נפשות ביתו", לשון רבים, לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה, יעקב שבעים היו לו והכתוב קורא אותן נפש, לפי שהיו עובדים לא-ל אחד.

העניין הזה צריך היה להתגלות דווקא בשבעים. הכח הזה שעם זה שהם שבעים, אינם אלא 'נפש'. אחד.

זה כדי לתת פירוש אחר ועומק נוסף לענין השבעים. ענין העין שיש בהם. הם אחד ושורשם הוא אחד, וכל העין שמתגלה פה - מתגלה מנקודת מקור שהיא אחת.

כשם שמעיין מתפצל לכך וכך שלוחות, כמו שכתוב בספר ישעיהו (יא, טו): "והניף ידו על הנהר בְּעֵינָם רוחו והכהו לשבעה נחלים", המעיין עצמו מתפצל, אבל המקור הוא תמיד האחד.

זאת הצורה של שבעים שלנו, וזאת הצורה של שבעים שלהם. אלה הם שתי הצורות.

המבדיל בינינו ובינם זה שאנחנו ערוכים במערכת שנקראת 'שבעים נפש', והם ערוכים במערכת שנקראת 'שבעים אומות'. 'שבעים לשון'.

אצלנו השבעים נתפס כנקודת מקור, ואצלם השבעים זה הם עצמם. ההבדל שבין שני הדברים האלו זה שהשבעים שלנו הוא סוד, הוא פנימה. המתישב ביינו יש בו מדעת שבעים זקנים. הוא שבעים של סוד. האומות הם שבעים של יין.

במקום הראשון שכתוב בתורה את ענין היין, כתוב (בראשית ט, כא): "וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה". הוא נתגלה.

שתי המערכות המקבילות, אלו הן שתי עיניים. עין אחת שכל עניינה בעיון, כל עניינה בראיית דבר באופן של מַעֲקָן, אופן של תפיסת הנביעה. תפיסת העומק של הדבר, תפיסת הסוד שישנה בו, ומה שמתגלה נתפס תמיד כמתגלה מתוך מעמקים. זו תפיסת העין ששייכת לכלל ישראל.

התפיסה השניה של עין שהיא התפיסה של אומות העולם, עניינם זה: סתם עכו"ם מיפעא פעי. "וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה". עניינם הוא הגילוי.

שבעים אומות, עניינם הוא השבעים של יין. מבאר המהר"ל שההבדל שבינינו ובינם, מתבטא בין בהכרח. היין שלנו שונה. תפיסת היין שלנו היא אחת, ותפיסת היין שלהם היא אחרת. אם אנו מתערבים איתם יחד ביין, אנו מטמאים את נקודת העיקר שלנו. נקודת העיקר שלנו היא כזאת שמחייבת פרישה מהם בענין היין. המערכת שלנו מעיקרה עומדת כך, שלא ייתכן בשום אופן שיתוף של ייננו וינם. אם זה יינם - זה לא ייננו.

היין שלהם הוא לשם "ויתגל". היין שלנו הוא: המתישב ביינו יש בו מדעת שבעים זקנים.

אלה הם שתי מערכות שונות של גילוי שיש בעולם. לא ייתכן שיתוף בענין היין. לשבת יחד יהודי וגוי ולשתות יין, זה לא אפשרי. אם שותים ביחד יין, אז ייננו שלו מנצח את ייננו שלנו. נקודת ההבדלה נמצאת כאן בדיוק. יין שהוא 'סוד', ויין שהוא "ויתגל בתוך אהלה". לנסות להבין.

אותם שבעים נפש, זה היה מספר בני ישראל שירדו לגלות מצרים - תחילת הגלות של כל הגלויות.

גלות מצרים היא 'אב' לכל הגלויות כולם. הכל נמצא בגלות מצרים. שם נולדנו ונעשינו לעם, כמו שכתוב בפסוק (יחזקאל טז, ד): "ומולדותיך ביום הולדת אותך".

ההריון שלנו היה בעינוי ובשעבוד מצרים, שם היה "עיין עליו" שלנו, וההולדת שלנו, היציאה לאוויר העולם שלנו היתה ביציאת מצרים. לשם גלינו, ואחריה - כל הגלויות כולם, שכלפי גלות מצרים הן כתולדות לעומת האב.

אותם שבעים נפש הם אלה שיוורדים בגלות. חייבים לנסות להבין היטב באיזה מערכת אנו נמצאים. עד עצם היום הזה אנו בגלות נוראה ואנו מצפים לצאת ממנה במהרה, אבל אנו נמצאים תחת שלטונם של אותם שבעים אומות ובעיקר של שבעים לשון.

"בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לעז". (תהלים קיד). אנו צריכים לצאת מתוך השבעים לשון.

עניינה של גלות. על הכתוב: "וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה", מביא רש"י: "אהלה" כתיב, רמז לעשרת שבטים שנקראו על שם שומרון, שנקראת "אהלה", שגלו על עסקי היין, שנאמר (עמוס ו, ו): "השותים במזרק יין". על אותו "ויתגל" של היין הראשון בתורה - אותו יין שהוא החלק הלא טוב של אותם שבעים - אומרים חז"ל שפה מדובר על גלות עשרת השבטים שגלו על עסקי היין.

אנו לומדים מכאן שעניינה של הגלות טמון בעצם שמה. כיון שגלות נקראת גלות, בשם הזה עצמו טמון הסוד וזאת נקודת המבחן של הגלות: אם אנו נעמוד על נקודת העיקר שלנו, או שנפרוש מנקודת העיקר של עצמנו ונתגלה.

כל מי שמתגלה – נשאר בגלות.

כל מי שעובר מעינו של הסוד, לעינו של היין, אז הוא "ויתגל בתוך אהלה". הוא מתגלה וגולה, כמו שגלו עשרת השבטים.

כל מי שכלפי הגילוי הזה - הופך להיות פנימי יותר, תופס יותר את עצמו ותופס יותר את העומק שבאותה גלות, הוא מקרב את הגאולה.

הגלות היא נקודת מבחן על אותו שורש שנקרא 'גילוי'. כאן נקודת המבחן.

צאו מבתיכם. כל הכמוס, וכל הפנים שלכם מזדלזל, מתגלה ומתבזבז.

כשאדם נמצא בתוך ביתו, יש לו חדר שבו הוא מתחבא. זה הפירוש 'להיות בבית'. יש לו חדר ושם הוא נמצא.

כשאדם נמצא בגלות, האסון הראשון זה שהוא לא נמצא לעצמו. הוא מאבד את החלק הפרטי שלו. לכן זה 'גלות'. הוא יוצא למקום שבו הוא חייב לצאת מתוך עצמו.

בביתו שלו הוא נמצא לעצמו. הוא מכניס את מי שהוא רוצה ומוציא את מי שהוא רוצה. כשאדם הולך בגלות, הוא הולך למקום שבו הוא איננו לעצמו.

המערכת הפנימית שלו שנקראת 'היות לעצמו' - נחרבה. כעת הוא נמצא בתוך מערכת אחרת שבה הוא כפוף, למישהו אחר.

החורבן חל פה על אותה נקודת פנים. אותה נקודת סוד.

כאן נמצא המבחן האמיתי של הגלות. לכן מה שהכין אותנו לגלות, הקומה בכלל ישראל שהיתה הקדמה להיכנס למערכת הזאת שנקראת 'גלות', אותה קומה היא השבעים נפש, זאת מערכת הסוד שלנו. מערכת שנקראת עין פנימית, עין של סוד, עין דוגמת שבעים זקנים ושבעים נפש.

זאת העין. אלו הם השבעים נפש, נקודת המוצא שבצורה כזאת ירדנו למערכת הזאת שנקראת 'גלות'.

אנו לומדים מכאן שאותה מערכת שנקראת 'גלות' כאן היא נמצאת ועל זה היא עומדת. כאן אנו נבחנים אם אותה מערכת פנימית היא בשבילנו עיקר, היא באמת אנחנו עצמנו. האם אנחנו באמת 'מתיישב ביינו'.

שמים אותנו באופן שכל המערכת החיצונית, כל אותו סוד של 'היות לעצמי' הכל נחרב ולא קיים.

אם שם אנו מצליחים להיות אך ורק אנחנו לעצמנו, כאן אנו בונים את נקודת הישבעים נפש' שלנו. וכשזה יתגלה ויצא לגילוי - תבוא הישועה.

הישועה נקראת מעיין. אנו מובטחים ואומרים (ישעיהו יב, ג): "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה".

מה לישיועה ולמעיינות? איזה מעיינות יש לישיועה? כמו שמובטחים, בגאולה העתידה מעיין יצא מבית ה'. "והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם חצים אל הים הקדמוני וחצים אל הים האחרון" (זכריה יד, ח). "ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים" (יואל ד, יח). כך בכמה וכמה מקומות בתורה שבכתב. יצאו מים חיים. "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה".

מה הם מעייני הישועה?

אנו חייבים להבין ולדעת. הגלות שמה אותנו בתוך מערכת שהיא נגד עצם מציאותנו. עצם מציאותינו היא סוד. עצם מציאותינו היא עיון. עצם מציאותינו היא פְּנִים.

כששמו אותנו בתוך מערכת שכולה חיצון, כולה גילוי. מערכת של "השונות במזרקי יין", מערכת שכולה מתכוונת כלפי חוץ, עניינה הוא בחוץ. זאת הגלות.

זה צריך לבוא לידי ביטוי בעצם השם. השם מבטא את המהות. אם השם הוא 'גלות' ושורשה אחד עם "ויתגל בתוך אהלה", זה אומר שעניינה של הגלות היא בגילוי.

כששמים אותנו להיות בגלות, היינו שמוציאים אותנו מהמערכת הטבעית שלנו עצמנו, ושמים אותנו בתוך מערכת שהיא לא אנחנו.

מוציאים אותנו מתוך שבעים שהוא סוד, ושמים אותנו בתוך שבעים שהוא עין שרואה רק את הצד החיצוני. זאת הגלות.

מה שמעמיד אותנו על רגלינו ומאפשר לנו להיות קיימים בגלות, זה אותם אלה שנשלחו לפנינו והם יסדו את כלל ישראל בין העמים. "יצב גבלת עמים למספר בני ישראל".

אותם שבעים לשון, שבעים פזורות שנפוצו על פני כל הארץ, ללשונות בארצותם בגויהם, כל התפוצה שנקראת 'שבעים', היא מכוונת כנגד השבעים נפש של כלל ישראל.

באופן שהשבעים נפש של כלל ישראל הם אלה שיש להם כח לעמוד כנגד כל שבעים האומות כולם.

אלה מתכוונים להחצין, להוציא ולגלות, את מה שאלה מעיינים, מסתירים ומפנימים.

"יצב גבלת עמים למספר בני ישראל", זאת המחלוקת העמוקה ביותר שיש בעולם. המחלוקת בין פְּנִים וחיצון. מחלוקת בין גלוי, מוחש, על כל ההשלכות, ובין מה שנקרא פנימי, קשור לשורשו, דבר שנתפס רק בתוך מערכת של עיון. דבר שכולו פְּנִים. סוף סוף הוא סוד, ואם הוא מתגלה הוא מתגלה כסוד.

אלה הם שתי המערכות. זה 'מספר בני ישראל', ואלה הם 'גבולות עמים', והם עומדים זה לעומת זה. אותם 'שבעים נפש' כנגד אותם 'שבעים אומות'.

'שבעים אומות' הם 'שבעים צורות גילוי' של אותם 'שבעים נפש' של כלל ישראל שהם יוצרים את הסוד.

כאן נמצא הניסיון המר שאנו נמצאים בו. 'סוד' כנגד 'יין'. 'סוד' כנגד 'ויתגל'. זה מה שגילתה לנו התורה. "בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה". כלל ישראל ירדו למצרים למערכת שנקראת 'גלות' – בשבעים נפש. עם אותו כח שנקרא בכלל ישראל 'שבעים נפש'.

'שבעים נפש' היינו שבעים שהם אחד. שבעים שכולם קשורים למקור. שבעים שהם 'סוד'. שבעים שלא יצאו לגילוי לגמרי.

כאשר דבר יוצא לגמרי לגילוי, לא מאיר בו אותו אחד שממנו הוא יצא. כשתופסים עין כמעין, אז אני יודע שכל מעט מים שאני לוקח מהמעין, הוא נלקח משורשו האחד. עיינתי, ואני יודע מאין הוא מגיע.

כאשר אדם מעיין בדבר והוא מגלה את הדבר מתוך מעמקים נסתרים, הוא יודע שהדבר הוא לא כמו שהוא, אלא הוא נתפס בעיקרו מתוך המעמקים. הוא נתפס בעיון.

כל מה שנתפס בצדו החיצוני הגלוי, אין כל צורך לעיין. מה שגלוי – אל תעיין בו.

לעיין צריך רק "כי יפלא ממך דבר", אז אותה עין שמעינת, מגלה, הופכת את ה'פלא' ל'אלף' ומוציאה את הדבר אל הפועל. מגלה דרך השבעים זקנים לגמרי.

כך ירדנו לגלות וכך אנו נמצאים בגלות עד עצם היום הזה.

מה רוצים להוציא מאתנו עוד ועוד ועוד על ידי גלות? אנו הופכים להיות שברי שברים, לאיזה תכלית משאירים אותנו בהסתר כזה? מה עוד יוציאו מאתנו? הדבר הזה נפתח בגלות מצרים ועדיין לא הסתיים. יסתיים בעז"ה במהרה בימינו, אבל מה רוצים מאתנו?

ברור שמה שרוצים מאתנו זה את הנקודה הזאת. רוצים לשלוף מאתנו ככל שאנחנו יותר 'אין לו', רוצים לשלוף מאתנו יותר את ה'עין עליו'. מתוך המעמקים לדלות מאתנו יותר ויותר.

כהיום הזה, כמו שאנו עומדים במצבנו היום, אם אנו דולים מעצמנו נקודה כלשהיא של פְּנִים אמיתי, אנו מוציאים מתוכנו נקודה אחת של פְּנִים לאמיתו, סוד לאמיתו, נקודה אחת של עיון של אמת, אם אנו מוציאים את זה מתוך עצמנו - בכך אנו בפירוש מקרבים את הגאולה.

זאת התכלית. לשם כך באה הגלות.

הגלות הוציאה אותנו מתוך אותה מערכת פנימית שלנו, ושמה אותנו שם, כדי ששם ניבחן וניבדק, אם אותה נקודת פְּנִים, אותה נקודת סוד תישאר קיימת, נאחז בה באמת ונחזיק בה מעמד. אם נחזיק בה מעמד, היא זו שתהיה "מעייני הישועה". היא עצם מעייני הישועה.

כל תפיסת שטח, גילוי כפי שהדברים נראים, זה נקרא לא לעמוד בניסיון הגלות. זה נקרא לא לעמוד עם אותה עוצמה שנקראת 'שבעים נפש' שלנו.

הכח הזה שנקרא 'שבעים נפש' שלנו, הוא זה שצריך לצאת ולהתגלות, אבל לא במובן של "ויתגל בתוך אהלה", אלא להתגלות כמו שמגלים סוד.

אנו אומרים תמיד, כל מי שרוצה לטעות טעם של אמת בדבר, הוא חייב להיכנס לתוכו, כי צדו החיצוני לא נושא את טעמו. טעמו נמצא בפנים שלו. כך בכל דבר שבעולם. התפיסה החיצונית תופסת את הדבר באופן הפחות טעים שלו.

טעמו של הדבר הוא מה שנמצא בתוכו. אין טעימה של דבר אם לא תופסים את נקודת הפנים של הדבר. לכן כל סוד שבני אדם מדברים זה עם זה, נקרא בכתוב (תהלים נה, טו): "אשר יחדיו נמתיק סוד". ממתיקים סוד.

מה הפירוש 'להמתיק סוד'? איזה צירוף זה?

מי שרוצה לתפוס את מתיקותו של דבר, טעימת אמת בדבר, חייב להיכנס עמוק לתוכו. שם נמצא טעמו של דבר.

כך זה בכל דבר ודבר. כל דבר שיש לו טעם.

כל מי שרוצה לבדוק אם טעמו של דבר - טעמו טעם אמת, הבדיקה פשוטה ביותר. אנו מוצפים היום בכל מיני דברים שנראים כדברים ערבים. מיני מערכות של טעמים והבטחות פנטסטיות. כל הדברים האלה כולם, אם אנו נשארים בעין החיצונית הדברים האלה מאד מרשימים אותנו. אם אנו מנסים לבדוק פנימה באמת, מה המובטח, הדבר מתפוגג והולך ובסוף נראה שהדבר הזה מאד מאד תפל, זה במקרה הטוב. ברוב המקרים הוא גועל נפש. זה סימן לדבר חסר טעם.

כל מי שרוצה להמתיק מתיקות של אמת, חייב להמתיק סוד. שם נמצא טעם של אמת.

הגר"א מבאר ש'טעם' זה המ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור, ביחד עם הע' פנים לתורה בכלל. זה פירוש המילה 'טעם'. מ"ט וע'.

כל מי שנכנס לעומק הדברים, הוא זה שטועם את טעמם.

ירדנו לגלות בשבעים נפש, כך התחלנו ובס' אנו צריכים להיאחז בכל הכח.

כתוב במדרש שכל זמן שהיו אותם שבעים נפש של יורדי מצרים קיימים, לא היה שעבוד בבני ישראל. [אע"פ שזה לא לגמרי מתאים, כי בכלל השבעים נפש נמנית גם יוכבד ואצלה הגלות היתה מרה מאד, לקחו את הילד שלה וזרקו אותו ליאור. זה קושי ששואלים המפרשים, וכנראה שיוכבד היתה מקרה בפני עצמו וגם במנין השבעים נפש היא לא מופיעה בבירור].

עכ"פ מפורש בדברי חז"ל שכל זמן שהשבעים נפש היו קיימים, לא היה שעבוד בבני ישראל. הם נתנו לנו את הכח שהגלות עוד לא חלה ולא השתלטה לגמרי.

אם רוצים להינצל, אנו צריכים להימלט אל אותה מערכת שנקראת 'שבעים נפש'. זה המכוון האמתי ואת זה רוצים להפיק מאתנו בכך שהפיצו אותנו לתפוצה של שבעים לשון, על פני כל הארצות. כל זה נעשה כדי להוציא מאתנו את הנקודה שעומדת כנגד הדבר הזה.

כל דבר ודבר יוצא לפועל בזמן שהוא מגיע למגע ולעימות עם מה שמתנגד לו ביותר. שם מתרחש אחד מהשניים: או שהוא ניטמע בו ומתבטל אליו, או שהוא נפרד ממנו לגמרי ונעשה במובהק מה שהוא.

לשם כך ירדנו לגלות, כדי שהנקודה הזאת שנקראת 'שבעים נפש' תאיר יותר ויותר, והיא תאיר יותר בתוך הניסיון של שבעים לשון.

השבעים לשון שואפים לבלוע אותנו ולהטמיע אותנו בתוכם. כל מטרותם להוציא את אותה נקודת פְּנִים, אותה נקודת עומק ועיון, לעקור את זה ולשים אותנו על אותו ע' שנקרא ע' לשון.

באיזה כח אנו יכולים לעמוד כנגד זה? אנו יכולים לעמוד אך ורק באותה תפיסת פְּנִים, תפיסת עומק שלא נמצאת בעולם. כדי לגלות אותה צריך כדרך שמגלים נביעת מעיין ממעמקים. רק מתוך עיון היא מתגלית. זאת ההדגשה. שבעים נפש. סיפור ארוך שהולכים ומונים אותם, סיכומים חלקיים עד לסיכום הסופי ויחד שבעים נפש. זה הכח שלנו ללכת לגלות. כך אנו הולכים, וכך בדיוק גם נצא.

כל השבטים כולם שהולכים ומונים את שמותיהם, נקראים על שם הגאולה. הגאולה תמיד קודמת. "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה". קשה להאריך, אבל אני מאד מקווה שמבינים את נקודת העיקר. אותם שמות שירדו אתנו למצרים. השמות האלה הם על שם הגאולה, וככל שהשמות האלה יצאו לאור ויתגלו, הם עצמו של העומק שיש בנו. "שמות בני ישראל הבאים מצרימה".

כל ההתפרסות וכל מערכת המידות והפְּנִים שיש בכלל ישראל - שורשה בשבטים. כל אחד ואחד נמצא בשבטו ונקודת העומק שלו נמצאת באחד מן השבטים.

בזמן שכל אחד ואחד יגלה את אותה נקודת עומק של הקשר האמתי לבית יעקב אבינו, כאשר זה יתגלה – זאת תהיה הגאולה. את זה מתכוונים לגלות.

כל מי שהולך ושוכח את העומק של השייכות שלו לבית יעקב, לשבטים, אז הוא מעמיק על עצמו ועל כולנו את הגלות.

לזה הגלות מכוונת ואת זה היא רוצה לגלות. נקודת העומק הזאת היא נקודת העיקר בבריאה.

ברגע שמתגלה המעיין, הוא ינבע וינבע עד אין סוף.

הנקודה היא לשים את עצמנו על גבי המעיין.

העימות הראשון שבין כלל ישראל והאומות, איפה היה עימות הראשון? היו מלחמות, היתה מלחמת ארבעת המלכים את החמשה, אבל זו לא היתה מלחמה מכוונת כנגד אברהם אבינו. איפה היה עימות בין ישראל לאומות. עימות בין ישראל - כישראל, לבין העמים האחרים?

"וישב יצחק ויחפר את בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם ויקרא להן שמות כשמות אשר קרא להן אביו" (בראשית כו, יח).

כאן היה משהו שהיה מכוון כנגד מה שבא אברהם לגלות. כנגד זה יצאו האומות למלחמה, לסתום משהו שאברהם פתח. זה מכוון להדיא כנגד אברהם.

העבודה של יצחק היתה לפתוח את זה בחזרה.
 "ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים ויריבו רועי גרר עם רועי
 יצחק לאמר לנו המים". מה שגיליתם והוצאתם מתוך המעמקים, אתם
 הוצאתם, אבל אחרי שזה כבר יצא - זה שלנו. "לנו המים".
 "ויקרא שם הבאר עשק כי התעשקו עמו ויחפרו באר אחרת ויריבו גם עליה
 ויקרא שמה שטנה ויעתק משם ויחפור באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה
 רחובות ויאמר כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ".
 אם רוצים לשים את האצבע על הריב הראשון שהיה כנגדנו, זה בחפירת
 בארות המים.
 כך זה היה בראשונה. איך זה יתגלה לאחרונה? על ידי שיתקיים בנו הפסוק
 (ישעיהו יב, ג): "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה".

נכתב על ידי הרב ישראל ברונשטיין שליט"א